

Una preceptiva massa dogmàtica

Josep Faulí

El periodisme, nascut quan la literatura era ja un arbre frondós, ha viscut un llarg camí d'autoafirmació. Com és lògic, una via d'independència ha generat una preceptiva "ad hoc". Aquesta, en principi al servei de la seva missió, però sense poder ni voler sortir de la seva ruta, una doble ruta d'afirmació i diferenciació, sovint ha estat massa dogmàtica. Entre d'altres coses, perquè de vegades ha semblat convertir gairebé en finalitats disposicions que, tot segur, havien d'haver estat només mitjans.

La vida, però, és més forta que qualsevol preceptiva i, de mica en mica, ha fet estralls en la tradicional del periodisme. Per camins diferents i amb reaccions i fets de procedència variada, però n'ha fet. Potser l'estudiós no ha estat sempre atent al moment dels canvis, però els ha hagut de constatar quan han proliferat.

Com a exemples, que en solitari serien poc rellevants, però que plegats dissenyen una nova situació i la justifiquen, es ressenyen –o s'anoten– a continuació algunes de les reaccions esmentades. Són fets o actituds que posen en quarantena aspectes de la normativa i, en alguns casos, n'impliquen un rebuig clar.

I L'ús de la primera persona, anatematitzat durant un segle, és valorat positivament per alguns docents en l'actualitat. Segurament, doncs, no s'havia d'haver convertit gairebé en un axioma, sobretot perquè, a més, és un ús que ja havia estat abonat, des del punt de vista de la preceptiva, en alguns moments del segle XIX (1).

2 La pràctica, a la llarga, ha polit i assuaujat aquella preceptiva. Per això, en treballar sobre la realitat de la part final del segle, l'estudiós distingeix entre dues menes de notícia i teoritzava sobre el que li mostra l'exercici diari de l'activitat periodística (2).

Parla, aleshores, de notícia "clàssica" i de notícia "genèrica". I defineix la primera com un "tipo de texto periodístico anónimo y breve propio de la prensa diaria que informa de acontecimientos actuales relevantes con estilo impersonal, sin emplear adjetivos y adverbios calificativos, con preferencia por las oraciones cortas y el estilo directo, y que organiza el contenido en orden de interés decreciente mediante una entrada sinóptica y un cuerpo textual con párrafos gramaticalmente independientes".

La "genèrica", per la seva banda i en contraposició, és un "tipo de texto periodístico retórico-político implícitamente argumentativo de extensión variable que emplea formas expositivas y descriptivo-narrativas con el fin de exponer o relatar de modo preferentemente denotativo informaciones actuales y relevantes".

3 L'enrenou del "new journalism" (3) i la barreja d'informació i creació (4) són atacs frontals a la preceptiva tradicional i acostaments indubtables a la literatura. Marxen, doncs, en sentit contrari que aquella normativa i corren el risc de la confusió que aquesta s'entestava –i s'entesta– a evitar.

És possible, però, que la diferència no hagi de venir de la forma ni dels mètodes, sinó de la intenció profunda, perquè totes les barreges i tots els apropaments non han de fer oblidar que la creació per la creació pot ser un objectiu literari, però no pas periodístic.

4 Des del mateix exercici de la professió s'ha parlat "de la necessitat d'introduir modificacions en el llenguatge periodístic" en contra de l'"escriptura àtona, inhumana, com dictada per un Déu avorrit" (5).

5 No es tracta, en cap d'aquestes mostres, de casos aïllats no representatius de negació –total, parcial, sectorial o matisada– de l'antiga preceptiva, sinó d'una realitat important, força sovintejada, de manera que ja fa anys que es va parlar de "nuevos periodistas españoles" (6), expressió on la novetat era molt més que una connotació generacional: eren nous per més joves, però, sobretot, per mostrar-se independents respecte a aquella preceptiva.

Aquestes opinions a favor del canvi –o de l'apertura– i, fins i tot, la constatació de força indicis en aquest sentit són elements destacats, però no els únics que cal considerar. Hi ha encara tractadistes que repeteixen les lletanies

de sempre i, si ho fan bé, costa de desmentir-los. De la nostra mateixa dècada són, per exemple, les paraules d'aquesta presa de posició contra les vel·leïtats literàries: "Ieri, la passione per il pezzo ben escrito (o così ritenuto), per la prosa elegante (o creduta tale), per un linguaggio quanto più lontano possibile della lingua parlata; oggi, la convinzione, invece, che solo un stilo scarso, asciutto, rapido, essenziale, può rispondere alla funzione che il giornalismo ha de mediare tra le fonte e il fruitore del messaggio" (7).

Mentre els centres de formació han insistit en l'herència anglosaxona més o menys actualitzada, la pràctica periodística ha fet la seva tria, que és un camí cap a horitzons menys tancats. És un fet que, per llei de vida, no sembla admetre marxa enrere. Les fonts d'aquesta normativa més laxa, a més, tornen a ser anglosaxones, especialment nord-americanes en aquest cas.

Aquesta situació de canvi hauria de pivotar sobre dos punts que em semblen essencials i que són especialment necessaris perquè la innovació en aquest terreny sigui veritablement un progrés. Són aquests:

- a) Cal no prescindir de l'aprenentatge tradicional, que continua essent, dins i fora del periodisme, un dels mètodes més reeixits d'ensenyar a escriure i, per tant, també d'aprendre a fer-ho.
- b) Els canvis, que han de ser progressos –només si ho són, seran vàlids– solament seran positius si eviten tota confusió entre periodisme i literatura. Una cosa és que les formes expressives s'apropin i una altra, ben diferent, que es barregin i confonguin finalitats i intencions.

Notes

(1) Ramón Salaverría: "Aproximación a los orígenes de la preceptiva sobre escritura periodística (1840-1940)", *Comunicación y sociedad*, vol. X núm. 1, 1997, pp. 61-94.

(2) Ramón Salaverría: "La noticia en los manuales de periodismo: evolución del concepto y de las normas redaccionales". Tesi doctoral dirigida per José Francisco Sánchez i llegida, a la *Facultad de Comunicación de la Universidad de Navarra*, el 25 de febrer de 1998.

(3) Només dues referències, que són la fonamental i una reacció propera en el temps protagonitzada a Barcelona:

- Tom Wolfe i W.Johnson (eds.): "The New Journalism with an Anthology", Harper & Row, 1973.
- "El reto literario del nuevo periodismo", *Camp de l'Arpa* núm. 62 (abril 1979), pp. 5-33.

(4) Sebastià Bernal i Lluís Albert Chillón: "Periodismo informativo de creación", Mitre, 1985.

(5) Arcadi Espada: "L'escritura d'un Déu avorrit (Quinze anys d'escriure i de deixar d'escriure)", *Annals del Periodisme Català* núm. 17 (juliol-desembre 1980), pp. 34-42.

(6) José Luis M. Albertos: "Nuevos periodistas españoles: análisis de sus formas expresivas", *Estudios de Periodística (Ponencias del I Congreso de la SEP)*, Universidad Complutense de Madrid, 1992.

(7) Sergio Lipri: "Professione giornalista", Etaslibri, 1991.